

Snaremosø Sø var landets tidligste inddæmning

Selve navnet rummer to fejlagtige betegnelser i forhold til det historiske udgangspunkt for inddæmningen af Snaremosø Sø. Der var hverken tale om en mose eller en sø, men en vig ud fra det store Henninge Nor.

Allerede før 1783 var navnet taget i brug på Videnskabernes Selskabs kort, men da havde »vigen« også været adskilt fra det store nor med en dæmning i mere end 250 år. Ifølge Stenak (2005) havde den første afdæmning af Snaremosø Sø i 1530'erne muligvis været etableret som fiskedam med karper.

Snaremosø Sø indtager førstepladsen i inddæmningshistoriens danske kongerække, hvis man anerkender 1530 som året for afsnøringen fra Henninge Nor. Først halvtreds år senere følger indæmningen af Gammelø/Nysø på Borreby i 1570, efterfulgt af Hejls Nor i 1600, og derefter skal man helt frem til 1690, hvor Nylandsmosen ved Gavnø inddæmnes, pumpes tør og kultiveres. Fra midten af 1700-tallet breder inddæmningsiveren sig langsomt til det meste af landet, men det er først i 1800-tallet, vi oplever den helt store epoke med

På engen bag hesteskuret i søens nordøstlige hjørne ligger Langelands største kampesten: Søstenen. Ifølge et lokalt sagn kom den fra Lolland, hvor der boede en troldkvinde, da kirken blev bygget på Strynø i tidernes morgen. Troldkvinden kunne ikke tåle klangen af kirkeklokken, så hun greb den store sten og slyngede den i retning af kirken. Hendes kræfter rakte dog ikke, så stenen dumpede ned i Snaremosø Sø. Foto: 12. maj 2006

Snaremosø Sø

Danmarks tidligste inddæmningsprojekt fra 1530, hvor en 25 hektar stor vig i Henninge Nor blev afdæmmet, formentlig som fiskedam.

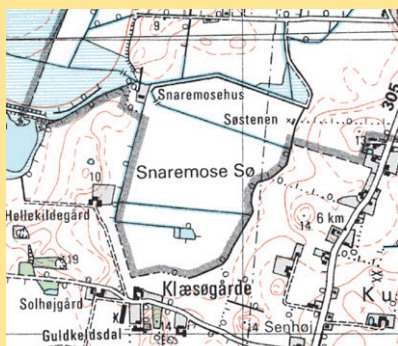
Afvandingsprojekt med grøfter og pumpemølle i 1870 og forbedret afvanding i 1911 gjorde det muligt med kornavl og græsning.

Naturgenoprettet i 2002 som led i Vandmiljøplan II.

Kortene er fra ca. 1820, 1889 og 1983 og ca. 2005 (luftfoto fra Fyns Amt).

Langeland Kommune.

Koordinater: 6084331, 610805.

flere end 100 projekter.

De gamle kort over Langeland afslører, at helt frem til sidste fjerdedel af 1800-tallet har omkring en tredjedel af Snaremosø Sø-inddæmningsens 25 hektar ligget vandfyldt. Først efter den anden afvanding i 1879 fik man det sidste vand pumpet ud ved hjælp af en mølle.

Især efter den tredje afvanding i 1911 kunne arealet dyrkes med korn, roer og græsning. Denne afvanding er uløseligt knyttet sammen med den samtidige inddæmning og effektive afvanding af det 185 hektar store Henninge Nor, som Hedeselskabet foretog for godsejer W.C.P. Fr. Flach Neergaard og de omkringboende lodsejere.

Naturprojektet

Som så mange andre inddæmninger blev Snaremosø Sø efterhånden mere og mere vandlidende, og det banede vejen for nye tider – eller rettere end tilbagevenden til gamle dages mere våde forhold.

I 2002 gennemførte Fyns Amt i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen et vandmiljøplan-projekt, hvor

den tørlagte sø blev omdannet til et vådområde. Formålet var at dæmpe landbrugets forurening med næringsstoffer, men med i købet fik man også en betydelig naturgevinst.

Det udtørrede søområde blev afvandet til Henning Nor, som modtog drænvand fra 550 hektar intensivt drevet landbrug i oplandet til Snaremosø. En del af denne afvanding blev ledt gennem dræn til et kanalsystem i selve søen, men hovedparten blev ført udenom i en kanal, der forløb nord om det udtørrede søområde. Selve Snaremosø blev også dyrket med korn og græsning.

Projektet gik ud på at lede alt vand til søen i stedet for udenom. Samtidig gjaldt det om at forlænge opholdstiden, så mest mulig kvælstof kunne nå at »gasse af«, før vandet blev sendt videre gennem en kanal i det tørlagte Henning Nor og derfra ud i Lindelse Nor.

Afvandingskanalen, der løb nord om søen, blev blokeret, og dens vand blev ledt ind i søen gennem et nyt tiløb, hvorfra det »rislede« ned gennem det nyskabte vådområde. Grøfterne i søen blev tilkastet for at sikre så lang en opholdstid som muligt for det næringsholdige drænvand. Med denne konstruktion sikrede man sig den mest optimale fjernelse af kvælstof.

Afløbskoten for hele området blev hævet, så vandstanden i vinterhalvåret får lov at svinge mellem 5 og 20 centimeter. Om sommeren holdes området mere tørt og dele kan derfor anvendes til græsning eller høslet. Kun i korte perioder kan vådområdet derfor hydraulisk karakteriseres som en meget lavvandet sø. Resten af året er der mere tale om en mose.

Oppe fra Snaremosøhus i nordvesthjørnet af den nye sø kan man rigtig se, hvordan der er kommet vand i den gamle sø. Landbrug er der ikke længere noget af, blot lidt græsning til et par heste opretholdes.

Dyr fjernelse af kvælstof

Prisen for at genskabe det 33,5 hektar store vådområde var 1,48 mio. kr. (1,82 mio. kr. i 2012-værdi), eller 44.197 kr.

Den genskabte sø har karakter af et moseagtigt vådområde med stærkt varierende vandflade. Heste afgræsser engarealer, men ellers passer naturen sig selv. Foto: 12. maj 2006

pr. hektar (54.317 kr. i 2012-værdi). Udgiften blev fordelt ligeligt mellem Fyns Amt og statens VMPII-midler.

Den teoretiske kvælstoffjernelse var beregnet til 250 kilo kvælstof pr. hektar årligt, og denne beregning holdt stik. Projektet indgik i det daværende DMU-overvågningsprogrammet for vandmiljøplanprojekter, som det daværende Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) stod for i 2004 og 2005.

I den første overvågningsperiode fra oktober 2002 til oktober 2003 (12 måneder) tilbageholdt Snaremosø ca. 200 kilo kvælstof pr. hektar. Hvis bidraget fra ophør af landbrugsdrift i selve søen (ca. 35 kilo kvælstof pr. hektar) lægges til, var den samlede effekt 235 kilo kvælstof pr. hektar mindre til havmiljøet i Lindelse Nor. Så allerede fra starten levede området stort set op til den forventede N-tilbageholdelse.

Med de sidst tilkomne data, der dækkede perioden frem til januar 2005 kunne den samlede kvælstoffjernelse opgøres til ca. 8,5 tons om året eller 256 kg pr. hektar.

Hvad angår prisen for at opnå denne kvælstoffjernelse, så lå den i den høje ende.

I en faglig rapport fra 2011 har Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) sammenlignet 56 nyoprettede vådområders »omkostningseffektivitet«, når

det gælder fjernelse af landbrugets overskydende kvælstof. Snaremosø kom ind på 29. pladsen blandt landets 56 vandmiljøplanprojekter.

De 10 billigste projekter rangerede mellem 859 kr. og 11.459 kr. pr. ton, mens de 10 dyreste projekter fordelte sig mellem 22.809 kr. og 44.588 kr. For hvert et ton kvælstof fra Snaremosø's opland, som miljøet bliver skånet for, er der betalt 16.270 kr.

Til gengæld har den nye sø givet god valuta for pengene, når det gælder fuglelivet. I dag (marts 2012) rummer databasen over fugleagttagelser hele 125 forskellige arter.

KILDER

Anonym: Snaremosø. Naturstyrelsen, Miljøministeriet. Publiceret på www.nst.dk, 17. jan. 2013.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 12. maj 2006 og 16. april 2011.

Hansen, Kjeld: Dårligt design i nye søer giver for få fugle. Fugle og Natur nr. 3. Dansk Ornitologisk Forening 2009.

Hoffmann, C.C., Baattrup-Pedersen, A., Jeppesen, E., Amsinck, S.L. & Clausen, P. 2006: Overvågning af Vandmiljøplan II Vådområder 2005. Danmarks Miljøundersøgelser. 128 s. -Faglig rapport fra DMU nr. 576. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>

Stenak, Morten: De inddæmmede landskaber. Landbohistorisk Selskab 2005.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Snaremosø, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 125 fuglearter, som er registreret fra **Snaremosø**, pr. 4. april 2012. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(20/45)	Hvinand	(1/1)	Rødben	(23/93)	Misteldrossel	(1/1)
Toppet Lappedykker	(1/2)	Lille Skallesluger	(1/5)	Hvidklire	(5/19)	Kærsanger	(2/4)
Gråstrubet Lappedykker	(19/38)	Toppet Skallesluger	(1/2)	Svaleklire	(5/12)	Rørsanger	(2/2)
Skarv	(2/18)	Hvepsevåge	(3/15)	Tinksmed	(9/127)	Gærdesanger	(5/6)
Rørdrum	(12/12)	Rød Glente	(1/1)	Sorthovedet Måge	(1/1)	Tornsanger	(1/2)
Silkehejre	(8/8)	Havørn	(21/24)	Hættemåge	(28/6726)	Munk	(1/1)
Sølvhejre	(5/5)	Rørhøg	(32/36)	Stormmåge	(28/1857)	Gransanger	(15/18)
Fiskehejre	(38/90)	Blå Kærhøg	(8/8)	Sølvmåge	(24/161)	Løvsanger	(7/13)
Skestork	(1/1)	Spurvehøg	(4/6)	Svartbag	(3/4)	Halemejse	(1/1)
Knopsvane	(48/216)	Musvåge	(32/51)	Havterne	(1/1)	Musvit	(2/2)
Pibesvane	(3/10)	Fjeldvåge	(3/4)	Hvidvinget Terne	(1/9)	Spætmejse	(1/1)
Sangsvane	(12/1413)	Fiskeørn	(4/4)	Huldue	(3/3)	Rødrygget Tornskade	(1/1)
Sædgås	(1/41)	Tårnfalk	(18/21)	Ringdue	(4/10)	Husskade	(7/33)
Blisgås	(8/490)	Dværgfalk	(3/3)	Gøg	(11/19)	Nøddekrige	(1/1)
Grågås	(56/3538)	Vandrefalk	(4/4)	Stor Flagspætte	(9/9)	Allike	(2/22)
Canadagås	(1/136)	Fasan	(4/4)	Sanglærke	(25/101)	Råge	(1/5)
Bramgås	(7/1744)	Vandrikse	(4/8)	Digesvale	(3/77)	Sortkrage	(16/22)
Knortegås	(2/475)	Plettet Rørvagtel	(1/1)	Landsvale	(7/549)	Gråkrage	(23/144)
Nilgås	(3/3)	Grønbenet Rørhøne	(40/256)	Bysvale	(1/10)	Ravn	(2/3)
Gravand	(46/335)	Blishøne	(61/2908)	Engpiber	(12/23)	Stær	(38/2600)
Pibeand	(73/5495)	Trane	(1/1)	Hvid Vipstjert	(20/39)	Gråspurv	(1/5)
Knarand	(84/784)	Strandskade	(19/38)	Silkehale	(2/59)	Skovspurv	(1/4)
Krikand	(70/4531)	Vibe	(78/1044)	Gærdesmutte	(2/2)	Bogfinke	(2/4)
Amerikansk Krikand	(5/5)	Islandsk Ryle	(2/181)	Jernspurv	(5/6)	Grønirisk	(4/4)
Gråand	(47/731)	Krumnæbbet Ryle	(1/1)	Rødhals	(1/1)	Stillits	(6/21)
Spidsand	(61/772)	Brushane	(12/65)	Nattergal	(1/1)	Tornirisk	(6/18)
Atlingand	(20/42)	Dobbeltbekkasin	(18/121)	Sortstrubet Bynkefugl	(2/2)	Bjergirisk	(1/65)
Skeand	(71/788)	Stor Kobbersneppe	(2/3)	Stenpikker	(1/2)	Gulspurv	(7/21)
Taffeland	(5/11)	Lille Kobbersneppe	(1/2)	Solsort	(5/5)	Rørspurv	(6/11)
Troldand	(14/862)	Småspove	(1/66)	Sjagger	(9/744)		
Bjergand	(1/1)	Storspove	(20/197)	Sangdrossel	(6/6)		
Ederfugl	(1/225)	Sortklire	(7/11)	Vindrossel	(1/5)		